

É Romani Glinda

Den romska spegeln

Pris 90 kronor

nov – dec

Nr 6 – 2013

ÉRG:S kulturvecka
en publiksuccé

Redaktören har ordet

Det är många romer och andra som undrar om de är med i skånepolisens register som har namnet ”kringresande”. Det påstås att registret inte är upprättat på etnisk grund, men bara namnet på registret säger det mesta.

Nära femtusen romer är med i registret och kanske fem hundra icke-romer är namngivna. Är det en trovärdig förklaring till att registret inte är upprättat på etnicitet. Många är nämnda som att vara gifta eller kanske bara vän med en rom. Många av resandefolket har svenskklingande efternamn. Finns de bland icke-romerna?

Vi har gett resten av ledarplatsen till pastor Kjell Waern. Så här tycker han om registrering.

God jul och gott nytt år önskar vi på redaktionen alla våra läsare!!

Väl mött nästa år!

Är jag registrerad?

Under 25 år har jag umgåtts flitigt med romer. Några av dem har t.o.m. blivit mina bästa vänner. De har delat med sig av sin rika och spännande kultur, bjudit hem mig till sina hem, varit generösa, varma och tillmötesgående. Jag har alltid känt mig hedrad och väl mottagen i deras gemenskap så de har på många sätt berikat mitt liv.

När jag sagt detta inser jag att några som läser detta, kanske t.o.m. en del skånska poliser, tycker att jag är korkad. Hur kan man välja sina vänner bland detta ”ociviliserade och tjuvaktiga folk?” Men jag känner mig hedrad över att ha en annan åsikt än de har. De har inga romska vänner, så i mina ögon är de fatiga.

Men jag har mer ”att bekänna”. Under ca 18 år jobbade jag som fängelsepastor. Jag umgicks flitigt, och jag gör det fortfarande, med kriminella och före detta kriminella människor. I kyrkan ber jag

É Romani Glinda

Egnahemsvägen 58
141 37 Huddinge

Telefon:

+46 (0)8-779 40 31
+46 (0)70-712 39 91

E-mail: info@romaniglinda.se

Webadress: www.romaniglinda.se

Postgiro: 19 54 82-5

Ansvarig utgivare

och chefredaktör: Fred Taikon

Redaktion: Maja-Lena Taikon,

Rosario Ali Taikon

Bengt O Björklund

Veronika Portik

Mia Taikon

Tipsa oss

Vi tar gärna emot material till tidningen, samt tips om olika evenemang på samtliga romanédialekter, antingen via vanlig post eller via e-posten: red@romaniglinda.se

regelbundet tillsammans med f.d. droghandlare, rattfyllerister, värdetransportörarna, tjuvar, skattefuskare o.s.v. Och några av dem var och är romer!

Nu inser jag att det är ännu fler av dem som läser detta blir allt mer upprörd. Kriminella skall ju låsas in ”på vatten och bröd”, och ”nyckeln skall man slänga i sjön”. Med andra ord skall de för alltid hållas borta från samhället... Så till mig har många sagt att ”du måste vara riktigt korkad som lägger så mycket tid på sådana människor”.

Numera gör sådana uttalanden mig enbart stolt. Bland kriminella, och bland kriminella romer, har jag mött några av de allra trevligaste och finaste människor man kan möta. Men man upptäcker aldrig det om man inte lär sig att ”registrera” dem. Som sina vänner alltså!!!

När jag den sista tiden hört skånepolisens försök till förklaringar till varför de registrerat romer så var ett av de för-

Innehåll:

Debatt	sid. 3
ÉRG:s kulturvecka	sid. 4-9
RUF:s ungdomskonferens	sid. 10-11
Romsk kultur i Haninge	sid. 12-13
Bakro	sid. 13
Resandefestival	sid. 14-16
Romska röster	sid. 17
Spridningskonferens	sid. 18-19
Romska filmer	sid. 21
Bokmässan fortsättning	sid. 22-23
Romaregistret	sid. 24
ÉRG diplomas	sid. 26
Vi läser om romer	sid. 27
Gamla bilder berättar	sid. 29
Receptet	sid. 30-31

Bilden på framsidan är tagen under den romska kulturveckorna i Haninge kulturhus av Mia Taikon.

Vår bidragsgivare Statens Kulturråd

Tryck: Carlshamns tryckeri

ISSN 1651-3258

mildrande skäl de angav att ”det är inte bara romer som förekommer i registret”. Då insåg jag plötsligt – det är nog jag!!! Efter det rika liv jag levtt så är jag nog misstänkt. Registrerad som misstänkt!

Jag skulle känna mig stolt över att sammanblandas med dessa mina vänner!

Kjell Waern
Pastor

En stark röst

Jag har förmånen att nu på nära håll följa arbetet med att förbättra romers villkor i samhället. Med mig har jag bland annat erfarenheter från 20 år som facklig ledare. När jag drar slutsatser från dessa erfarenheter kommer jag till en ofrånkomlig slutsats; Det behövs en stark romsk röst, som med kraft och trovärdighet kan företräda romers intressen.

Delegationen för romska frågor formulerade tre utgångspunkter för sina många förslag.

Att stänga välfärdsgapet mellan romer och andra grupper, att häva romers maktunderläge och att reparera romers tillit till majoritetssamhället och överbygga förtroendeklyftan.

Även om det är förtroendefrågan som nu är mest aktuell ska jag uppehålla mig vid frågan om tillgången till makt. Jag uppfattar den frågan som central också när det gäller sådant som tillit och förtroende.

Romska talespersoner, aktivister och debattörer har fört fram välgrundade synpunkter på frågor om registrering och Förintelsen av romer, men inläggen och kraven får inte den tyngd de förtjänar.

Vad beror det på?

En betydelsefull orsak är, som jag ser det, att romer saknar en organisation som har mandat att företräda hela gruppen.

Delegationen förde resonemang kring och presenterade förslag som skulle ge romer egenmakt. Det som nu finns är ett antal mötesplatser för samråd, som i bästa fall kan ge inflytande, men inte kan bli en väg till makt, i vart fall inte varaktigt och allmängiltigt.

Jag menar att romer måste skapa en egen plattform för makt, i de frågor som

berör dem, som bygger på etablerade föreningsprinciper och folkrörelsetraditioner.

Det har gjorts försök att samla den romska minoriteten till en stark röst, men i dag finns inte det organ eller de talespersoner som har ett formellt mandat att föra hela minoritetens talan.

Skulle det vara möjligt att bygga en sådan organisation?

Mitt svar är ja och jag ska illustrera mitt svar med att ge ett exempel på hur det kan göras. Vid en första anblick kan man tycka att mitt exempel är banalt och en smula naivt. Men det är lika fullt en framkomlig väg – kanske den enda möjliga nu.

Vad krävs för att en organisation ska vara en stark och trovärdig företrädare för dem vars talan man för?

Organisationen måste ha en demokratisk struktur, med en kontrollerbar valordning och rösträtt för alla som ska företrädas. Att bygga en sådan organisation tar tid och möter nästan alltid motstånd från de strukturer som redan finns och gör anspråk på större och mindre delar av utrymmet för makt.

Kan man bygga en stark organisation utan att skada den flora av föreningar som nu finns?

Jag anser att det är möjligt och viktigare än så är att det är nödvändigt för att inte slå sönder de aktiva föreningar som nu finns inom det romska samhället.

Den referensgrupp med omkring 30 deltagare som nu är knuten till regeringskansliet skulle kunna utgöra stommen – ett representantskap, ett högsta beslutande organ – i en interimistisk romsk centralorganisation. Den expertgrupp på

sju personer som är knuten till vitboksarbetet kan fungera som interimistisk styrelse.

Jag kan riktigt höra invändningen att de personer jag föreslår är utsedda av regeringskansliet. Och så är det formellt sett, men i praktiken är de valda för att de företräder organisationer, har utmärkt sig som engagerade talespersoner och romska aktivister.

Den interimistiska organisationens huvuduppgift är att ersätta sig själv av en demokratiskt vald och uppbyggd organisation. För att nå dit ska den interimistiska styrelsen utarbeta en ordning för hur val av representantskap, styrelse och ordförande ska gå till, upprätta förslag till stadgar, en plan för kommunikation liksom alternativ för finansiering och presentera detta för representantskapet.

Banalt och naivt? Det kan så vara, men det är möjligt och det skulle ge romer en starkare röst.

Jag tror på förhandlingen som modell och metod för att nå överenskommelser. Förhandlingar sker mellan parter. En organisation i den romska minoriteten, byggd på vedertagna föreningstekniska och demokratiska principer, kan bli en stark part i mötet med andra parter.

En stark romsk röst!

Gunno Gunnmo, fd länspolismästare

Indisk dansworkshop med Sunita Singh.

ÉRG:S Romska kulturdagar på Sensus

Årets Romska kulturdagar lockade en jämn ström av publik till olika seminarier, film, musik och dans. Liksom förra året hölls evenemanget i Sensus lokaler i Medborgarhuset på Medborgarplatsen i Stockholm.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Marco Ali

Årets utbud under ÉRG:s Romska kulturdagar var brett och av mycket skiftande slag. Veckan inleddes med att ÉRG:s ordförande Fred Taikon berättade om ÉRG förlag.

– Detta är något unikt. Det har bara funnits ett romskt förlag i Sverige tidigare, det var Katarina Taikons och Björn Langhammers förlag Tai-Lang som idag enbart distribuerar Katitziböcker genom Rosa Taikon.

Fred menar att romsk litteratur inte direkt är någon kioskvältare.

– De stora förlagen ser inga förtjänster i utgivningen av romsk litteratur. Därför måste vi göra det själva, men det krävs en hel finansiering innan vi startar ett bokprojekt.

Behovet av romska läromedel bara ökar nu, ett behov som uppfattats av Regeringen som gett Skolverket i upp-

drag att ta fram romska läromedel.

– Det är en viktig satsning som Skolverket gör, men vi får inte glömma att romani chib bara har varit ett skriftspråk i cirka hundra år, säger Fred.

ÉRG förlag kommer i dagarna ut med O Django, en sagobok av engelsmannen Levi Pinfold som nu har översatts till kelderaš och arli.

– Kelderaš är ju min varietet och det finns cirka 20 000 arlitalande romer i Sverige idag. Nu försöker vi entusiasmera fler romer att skriva och

komma med manus. De kan också komma med en muntlig historia så finner vi en spökskrivare.

Dimitri Valentin från Språkrådet berättade om sitt arbete.

– Där finns idag två romska halvtidstjänster som jag och Baki Hasan har.

Han berättar om Lexinprojektet som Språkrådet har tagit över från Skolverket,

Dimitri Valentin från Språkrådet tackas av Fred Taikon.

Hasse Taikon spelade dragspel på sitt oefterhärmliga sätt varvat med poesi som Bengt O Björklund läste.

ett projekt som ska ta fram lexikon på tre romska varieteter. Än är det bara arlilexikonet som är färdigt.

Nu väntar vi spännt på kelderaš- och lovaralexikonet.

– Svårigheterna har varit terminologin och ett visst motstånd från romerna att gå ut med sitt språk.

Efter lunch berättade Mats Wennerholm från Skolverket om myndighetens nya uppdrag. Med sig hade han praktikanten Moa Nordin. De talade bland annat om brobygggarutbildningen på Södertörns högskola och ett nytt uppdrag som högskolan har fick förra vintern att intervjua romska familjer om skolsituationen.

– Den rapporten finns nu. Det var inga stora nyheter, snarare en bekräftelse på vad vi redan visste.

Det har också gjorts en enkätundersökning bland olika skolledare. Nu ska rapporten lämnas in till Länsstyrelsen i Stockholm.

Men Skolverket har framför allt kommit igång med att göra romska läromedel, bland annat en stor satsning på ungdomsboken "Fakta och framtid" som kom i november. Maj Beijer har spelat en stor roll i dess framkomst.

– Det finns mycket bilder och originaltexter som vi har kompletterat med ett

historiskt perspektiv av vad romer har åstadkommit de senaste 50 åren, sade Maj Beijer.

Men listan på nya böcker är lång. Tio nya böcker har producerats, både läroböcker och sagoböcker.

– Vi ser fram mot att få Djangoboken som kommer att ingå i ett paket som ska skickas ut till skolor och skolbibliotek där det finns romer, säger Mats Wennerholm.

Skolverket håller också på att producera ett lärarkomplement så att lärarna får in romerna i undervisningen.

Som sista inslag den första dagen bjöds det på musik och poesi. Hasse Taikon spelade dragspel på sitt oefterhärmliga sätt varvat med poesi som Bengt O Björklund läste. Det var dikter från den utmaning ÉRG haft på Facebook om att skriva en dikt om romer.

Dag två inleddes med att riksdagsledamot Roger Haddad berättade om Riksdagens romska nätverk. När han kom in i riksdagen lämnade han sitt arbete i Västerås, men han har kvar sin plats i kommunfullmäktige.

– Det behövdes kontaktpunkter i riksdagen, så vi beslöt att starta det romska nätverket, som nu har 30 medlemmar och träffas varje månad. Vi kan trycka på i

våra partigrupper och i riksdagen som helhet för att sätta press i romafrågorna.

Haddad menar att det inte är lätt att få gehör för frågor kring den romska minoriteten.

– Jag skulle inviga den uppmärksammade utomhusutställningen Romska röster i Uppsala. Ett av fotona hade då sprejats ned redan före invigningen

Efter den helgen avslöjades polisens romska register.

– Allt vi byggt upp rasade då. Det händer här, inom svenska myndigheter.

Roger Haddad är också ledamot i Rikspolisstyrelsen.

– Det blir klivet. Mitt ställningstagande är att det här inte är acceptabelt och det måste utkrävas ansvar. Det som gör mig mest arg är att det finns en allmän acceptans om att skånepolisen ska få upprätta ett sådant här register. Och det kommer att vidga förtroendeklyftan mellan majoritetssamhället och minoriteten romer. Detta är ett stort bakslag för allas vårt arbete och inte minst för svensk polis.

Mikael Lund är en före detta integrationspolis, en polis som idag arbetar mot främlingsfientlighet och rasism.

– Min bakgrund är en uppväxt med Frälsningsarmén inom familjen. Jag var

Mats Wennerholm från Skolverket om myndighetens nya uppdrag. Med sig hade han Moa Nordin.

en blyg och tyst och lite rädd pojke. Sedan gjorde jag lumpen i Linköping och upptäckte att jag blev en annan person när jag fick på mig uniformen!

Han har jobbat i 26 år som polis, suttit tio år i stiftelsen Expo och han har skrivit flera böcker.

– Jag har själv varit en av dem som har diskriminerat romer.

Mikael ville från början bli präst och jobba med ungdomar, men han blev polis istället. Han sökte sig till polisen efter lumpen.

– Jag blev rekryterad till Norrmalmspolisen, det hårdaste gänget. Jag var stolt över att de såg mig! Där skapas en gemensam norm av ilska mot buset, jag var ständigt arg. Jag var den polis som hade flest gripna på fritiden i hela Stockholm. Jag var med och misshandlade folk, precis som mina kollegor.

Polismästare Gunmo Gunnmo flyttade honom till polishuset.

– Där började jag ifrågasätta polisens värdegrundsarbete. Jag började prata med kollegor om hur de diskriminerar. Men ingen lyssnade på mig.

Efter Mikael's debattartikel "Polisen föraktar de utsatta grupperna" hamnade han i tevenyheter.

– Jag sade då att jag inte kan ta order av mina högsta chefer i integrationsfrågor, för de har aldrig varit i Rinkeby utan passerar bara där på väg till golfbanan. Sedan blev jag ännu tuffare i debatten om polisens agerande.

Det ledde till att han fick sluta hos polisen

Efter lunch talade Ingrid Schiöler. Hon har arbetat i 30 år med romer när det gäller migrations- och flyktingfrågor och är just nu engagerad i Rom San projektet i Göteborg, ett projekt som lett fram till utställningen "Vi är romer" på Göteborgs stadsmuseum.

– Det har varit ett enormt publiktryck på utställningen och man har hört av sig från både Tyskland och Belgien för att kunna få dit utställningen.

Parallellt med utställningen finns det seminarier.

– Det finns många poliser som vill gå våra utbildningar.

Delar av utställningen kommer att finnas kvar på museet hela 2014.

– Det kommer romer till utställningen varje dag, det är mycket stort.

Tanken är att utställningen ska vandra.

– Men innan den kan visas någon annanstans måste den först ha fått en förankring hos de lokala romrena. De ska också få en chans att berätta sin historia, understryker Ingrid.

Hon berättar också om den bok som gjorts i samband med utställningen.

– Till och med polisen har bett om extra böcker att lägga i sitt fikrum.

Hon berättar också om sagoboken "Det var en gång som inte var" som Bagir Kwick gjort och som används i sagorummet på museet.

– Det finns ett stort behov av att teckna ner dessa gamla romska sagor innan de försvinner, avslutar Ingrid Schiöler.

Näste talare var Christer Mattsson, historielärare och chef inom socialtjänsten i Kungälv. Han pratade om registreringen och om sin morfar som sagt till honom: "Du är den ende Mattsson med mina färger". Morfadern hade under hela sitt liv dolt sitt romska ursprung och språk.

Christer var också initiativtagare till toleransprojektet i Kungälv, ett projekt som helt raderat ut de rasistiska grupperingarna i Kungälv. Han pratade även om situationen för romer i övriga Europa.

– Idag är det accepterat att det finns högerextrema partier i parlament och regeringar i många länder. Det är legitimt

Roger Haddad berättade om Riksdagens romska nätverk.

Mikael Lund är en före detta integrationspolis, en polis som idag arbetar mot främlingsfientlighet och rasism.

Ingrid Schiöler.

Christer Mattsson.

Mirsad Sahiti.

att etnifiera sociala problem, något som det är lätt att slå mynt av. Vi behöver historien som utgångspunkt för att förstå det som händer idag.

Christer Mattsson talade även om Förintelsen.

– Glöm inte att det var socialtjänsten som betalade för romers och judars resor till förintelseläger. Det är viktigt hur vi tolkar Förintelsen. Cirka 15 000 svenska elever besöker Birkenau varje år, men inte det romska monumentet, trots att det bara ligger 150 meter från den väg eleverna går, säger Christer.

Han understryker att det är ett misslyckande om vi bara ser Auschwitz när vi hör ordet Förintelse. Förintelsen är så mycket mer.

Mirsad Sahiti från Malmö Ungdomscentral är modersmålslärare och dansinstruktör. Han hade med sig en film som ungdomscentralen gjort om romer i Europa.

– Romer är ett populärt tema idag. Genom historien har majoritetsbefolkningen agerat läkare gentemot oss och vi har fått mycket medicin, medicin som ingen utom vi romer vet hur den verkar.

Filmen *Romer i Europa 2012* – levnadsvillkor visades.

Nu håller man på med att göra en ny film: 12 frågor och svar om romer, med sju representanter från sju romska grupper. Bägge filmerna kommer att ingå i ett

kompetensutvecklingsprogram för lärare.

Dag tre inleddes med att Judit Benedek talade om samarbetet med ÉRG och hur utbytesprojektet SOS Romer hade gjorts, vilka svårigheter de hade med att genomdriva teaterprojektet i det rasistiska klimat som råder i Ungern. Sedan visades en inspelad föreställning med Kolibri teatern i Budapest.

Efter filmen talade Fred Taikon om behovet av romska plattformar. Han berättade om RKC som innan kursen varit ett välbesökt center med många resurser.

– Det var många som sökte sig dit, skolor, universitet och politiker.

Fred understryker att det borde finnas fler romska centra, inte bara i Stockholm.

– Där det bor många romer borde det finnas en plattform så att romerna får ett språkrör.

Fred uttrycker en önskan om att samla

alla romer i Stockholm för att ta reda på om de vill ha en romsk plattform.

– En sak är säker, vi behöver en romsk plattform som kan ta över där RKC slutade. Vi behöver också en romsk institution som kan vara vår kontakt med regeringen. En sak vi också behöver är en paraplyorganisation för de sju riksorganisationer som finns idag. Vi är alla romer, trots de olika grupperingarna och identifierar man sig som rom.

Innan visningen av filmen ”Vi är som apelsiner” berättade Cecilia Gärding, som gjort filmen tillsammans med Mikael Haines Gärding, om filmen och sitt engagemang. Idag driver hon ett projekt tillsammans med afrosvenska ungdomar.

– Det är roligt att arbeta med ungdomar. Några av mina elever skrev texter som blev en bok och senare tonsattes några av de texterna av elever på Musikhögskolan. Detta ledde också fram

Cecilia Gärding

Madelaine Sedlitz

Joakim Von Scheele.

till den film som ni nu ska få se.

I filmen driver man hårt med figurer i den svenska historien som Linné, Gustav III och drottning Kristina som alla var en del av den svenska synen på slavhandeln. I filmen kan man också se Herman Lundborg som sterilisatör.

Dag fyra inledades av Madelaine Sedlitz, jurist och ansvarig för flyktning - och migrationsfrågor på svenska Amnesty. Hon berättade hur situationen ser ut för romer i Europa enligt Amnesty.

– Vi utreder kränkningar av mänskliga rättigheter tematiskt i olika länder. Vi samlar in information och publicerar den. Det tror jag kan leda till förändring. Vi vill lyfta på alla senar, säger hon.

När det gäller romer menar Amnesty att det är den grupp som utsätts mest för diskriminering och kränkningar av sina mänskliga rättigheter.

– Amnesty har fokuserat på rätten till bostad och alla tvångsvräkningar av romer.

I en ny rapport skriver man att tvångsvräkningarna i Frankrike har nått skyhöga siffror.

– Det går åt fel håll. Den nya presidenten lovade bättring, men det har blivit tvärt om.

Men även i Italien går utvecklingen åt fel håll.

– I Rom exkluderas romerna i bostadskön, ett system som upprätthålls med regeringens goda minne.

Madelaine tog även upp Migrations-

Rosario Ali Taikon.

verkets policy med snabba beslut och omedelbar utvisning av romer.

– Det är inte rättssäkert. Vi frågade Migrationsverket om vilken etnisk tillhörighet de hade som omfattas av denna snabba process och de tillstod att det var romer det handlade om, romer som sökte skydd mot diskriminering och förföljelse.

Detta finns i en rapport som går att läsa på Amnestys hemsida,

Joakim Von Scheele från Forum för levande historia berättade om myndighetens nya satsning på romer.

– Vi ska göra en större satsning på romer, en glömd offergrupp när det gäller Förintelsen. Det är viktigt att säga att nu vill vi göra mer i den romska frågan.

Den 27 mars 2014 startar Forums nya satsning på romer.

– Vi måste ha ännu mer dialog med romerna. Vi har varit dåliga på det, måste jag erkänna. Men vi ska bli bättre.

Satsningen ska pågå i tre år och innehåller mycket information till unga och elever.

– Nästa år är det 70 år sedan ”Zigenarnatten” inträffade. Det kommer vi att uppmärksamma och vi vill även ner till Birkenau med en delegation till den minneshögtid som hålls där den 2 augusti.

Man kommer att ta fram ett nytt pedagogiskt och webbaserat material om den romska Förintelsen som ska vara ett stöd i skolan och man planerar även för en uppföljningskonferens nästa år.

Efter en bensträckare var det filmdags. Nu visades filmen *Grofo*, en film om utanförskap och narkotika. En gripande

Kati Dimiter från tidningen *Le Romané Nevimata*, Veli Briani och Adam Szoppe från *Radio Romano*.

Mia Taikon talar om Bakro. Med sig har hon Bengt O Björklund.

film om en ung romsk man som blir heroinist.

Efter filmen berättade Rosario Ali Taikon om det romska arbetsmarknadsprojektet Romané Buča.

– Det är roligt med det förtroende som vi har fått av romerna. Men det viktiga nu är kontinuiteten. Projektet kommer inte att pågå för alltid. Vi måste se till att detta förtroende kanaliseras mot de myndigheter romer måste ha kontakt med, myndigheter som ju också är samarbetspartner i vårt projekt.

Men myndigheterna själva måste också fortsätta med ett förtroendeskapande utanför projektet.

– En sak som vi ser fungerar är att arbetsgivare kan ringa till oss om det är något som inte fungerar med våra deltagare. Det är det nästan ingen som gör, men att möjligheten finns gör en skillnad.

Projektet som har 107 deltagare slutar 2014, men man hoppa kunna fortsätta fram till 2015.

Dagen avslutades med en workshop i romsk dans som Zdzislaw Bilicki höll till publikens stora förtjusning.

Kulturveckans sista dag inleddes med en paneldebatt kring frågan: Har romer yttrandefrihet? Fred Taikon menar att de inte har det, men att den ökat sedan romerna fick minoritetsstatus. I panelen satt Veli Briani och Adam Szoppe från Radio Romano samt Kati Dimiter från tidningen Le Romané Nevimata.

– I och med minoritetsstatusen fick både vi och Radio Romano större stöd. Men vi på tidningen vill inte skriva illa om romer. Vi ser det som vår uppgift att lyfta romernas situation, säger Fred.

Kati håller med.

– Det hänger på vad man vill skriva om. Vi får kritik för att vi förskönar, men bilden av romer är så mörk på andra håll att vi blir en motvikt.

Från Radio Romanos håll måste man belysa allt.

– Vi är ju public service och måste belysa allt. För det får vi både ros och

ris, men det viktiga för oss är att vi måste vara objektiva och neutrala, säger Veli.

Ett ämne som är svårt att skriva om i romsk media är homosexualitet.

– Vi är främst journalister och vi kan inte säga att det inte finns homosexuella romer för det gör det och det har vi rapporterat om.

Sedan kan synen på vad som är lämpligt eller inte skifta från grupp till grupp.

– Det finns de som inte tycker om våra populära sidor ”Gamla bilder” för att det är människor som inte längre lever som är med på bilderna, säger Fred Taikon.

Enighet råder i frågan om att radera ut fördomar.

– Vi vill belysa myten att alla romer är kriminella, men utan att läxa upp någon.

Sedan var det dags för Mia Taikons paradnummer, den omtyckta workshopen om Bakro med frågan: Hur långt kan man driva ett skämt innan man kränker någon? Diskussionerna var många och intressanta när Mia visade några mycket provocerande bilder.

Nästa inslag handlade om arvet efter

Hans Caldaras och Ramona Melker Taikon

Katitzi. I panelen satt författarna Hans Caldaras och Ramona Melker Taikon.

– Efter Katitzi blev det ett glapp. På grund av dålig skolgång kom det inga romska författare, men nu har det hänt något. Det går bättre för romer i skolan nu och nu finns det romer som skriver, sade Fred Taikon.

Ramona berättar hur boken om Marie-Claude kom till.

Hans berättar om hur det kom sig att han skrev den mycket omtalade boken ”I betraktarens öga”.

Nu är boken slutsåld och Hans har själv tagit över rättigheterna.

Kulturdagarnas sista evenemang var en workshop i kathakdans med Sunita Singh. Lika förtjusande som alltid.

Workshop i romsk dans som Zdzislaw Bilicki höll till publikens stora förtjusning.

Ett gäng glada romer på konferens.

Ternenge Djesa

En helg i början av december var det åter dags för Romska ungdomsförbundets konferens. Detta var fjärde gången och underrubriken denna gång var Drömmar och visioner. Konferensen hölls under två dagar i det mäktigt Victoria Tower i Kista.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Fred Taikon

Romska Ungdomsförbundet startades år 2000, men redan fyra år tidigare hade dåvarande ordföranden Erland Kaldaras Nikolizsson börjat arbetet med att bilda ett förbund helt och hållet för romska ungdomar i Sverige. Förbundet har rönt mycket uppmärksamhet för sitt arbete och samarbetar med olika myndigheter och institutioner. En av deras främsta partner är Skolverket som även var med och sponsrade konferensen tillsammans med Ungdomsstyrelsen och Länsstyrelsen i Stockholm.

Konferensens första dag inleddes av integrationsminister Erik Ullenhag och fortsatte med presentationer av Arbetsförmedlingens brobyggarearbete, Länsstyrelsen uppdrag med pilotkommunerna, Skolverkets stora satsning på att ta fram romska läromedel och projektet Romané Bučas arbete med att sätta romer i arbete.

Söndagen inleddes av Erland Kaldaras.

Han såg mycket nöjd ut i den välfyllda salen.

– Det är roligt att se nya människor på vår konferens varje år, sade han.

Dagens moderator var Emir Selimi. Han presenterade ett seminarium om hur det är att vara ett romskt adoptivbarn i Sverige. Två romska tjejer i 20-årsåldern berättade om hur främmande de fortfa-

rande känner sig, inte hemma vare sig i den svenska eller i den romska kulturen. Bägge kom från barnhem i Tjeckien.

– Jag känner mig som en utomjording, sade Katerina Gustavsson, en av tjejerna.

Hon berättade vad som hände när hon talade om för alla sina kompisar att hon var rom.

– Då sade de ”Du är ju inte tjuv”.

Hon slutade då att säga att hon var rom. Hon sade bara att hon var från Tjeckien.

Den andra tjejen, Marika Andersson växte upp i Luleå och hon fick höra talas om regeringen strategi för romer.

– Då sökte jag personen som var pro-

Erland Kaldaras Nikolizsson

Emir Selimi

jektledare i Luleå som är en av pilotkommunerna. Vi möttes och jag började arbeta i projektet.

Katerina berättade om hur hon reste tillbaka till barnhemmet med sina adoptivföräldrar när hon var tolv år.

– Folk pekade på mig. När jag gick in i en affär blev jag genomsökt och jag fick inte vistas i parker. Då förstod jag att det inte var en välsignelse att vara rom.

Men de berättade också att många romer tagit emot dem med öppna armar.

Sedan var det dags för Atnan Kruezi att berätta om sitt arbete som elevcoach på Svenljungaskolan. Han är hyllad i sin kommun för arbetet med alla barn i skolan.

– Jag välkomnar alla barn på morgo-

Atnan Kruezi

nen och på rasterna går jag runt och har koll på läget. Om jag ser att någon blir mobbad, stoppar jag det direkt. Den som jagar blir då själv jagad.

Erland Kaldaras berättade sedan om ”Vi läser om romer”, den nya boken som förbundet tagit fram i samarbete med Skolverket.

Efter lunch visades teveportaget ”Jag är registrerad”, en mycket intressant dokumentär som SVT gjort med romska ungdomar som berättade hur de kände efter att de hört talas om registreringen som skånepolisen gjort. Många av ungdomarna var chockade.

Inslaget var en väl vald inledning till den frågestund som följde med Rikspolischefen Bengt Svensson. Vid sin sida, rent fysiskt,

Marika Andersson

hade kriminologen Simon Wallengren som också är resandeaktivist.

Bengt Svensson hade inte så mycket nytt att tillföra, men bara det faktum att fanns där på konferensen en söndagseftermiddag tydde på ett behov att rätta till det som blivit så fel. Men en del bortförklaringar blev det.

– Kringresande betyder inom polisen brottslingar som reser runt i landet, ligor från andra länder och så, sade han och tog inte ställning till det faktum att kringresande är ett gammalt namn för just romer och resande, sade han.

Just nu, menade han, finns det inget annat att göra än att vänta på vad åklagaren kommer fram till men Bengt Svensson underströk att han var starkt kritisk till skånepolisens register.

– Det är förskräckligt när polisen inte

Rikspolischefen Bengt Svensson

Katerina Gustavsson

följer det regelverk vi har och enskilda människors oro över detta är välgrundad.

Han menade samtidigt att skandalen har satt romers situation på agendan igen.

– Det är viktigt att romernas situation blir synlig inom polisen. Jag har själv tillbringat flera månader med att lära mig om hur utsatta romer är.

Simon Wallengren menade att han som kriminolog kunde förstå att polisen behöver register av olika slag för att kunna bekämpa brottslighet.

– Men det är blåögt att tro att skånepolisens registrering inte kan skada romer. Vi romer måste få tillgång till arbetet med att utreda registrets juridiska aspekter.

Frågorna haglade över polischefen som inte kunde annat än beklaga det som skånepolisen ställt till med.

Simon Wallengren

Dagarnas höjdpunkt var dans med den romska dansgruppen Terne Cherhaja under ledning av Zdzislav Bilicki.

Romska kulturveckor i Haninge

I november arrangerade Haninge kommun romska kulturveckor. De inleddes på den 15 november i Brandbergens bibliotek med romsk sagostund och föreläsning om romers ursprung, kultur och situation. Fred Taikon berättade utifrån ett svenskt och europeisk perspektiv. Kulturveckorna avslutades med musik på Haninge kulturhus

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Fred Taikon

Majaana Lehmonen Nilsson, samordnare för nationella minoriteter på Haninge kommun, inledde den första dagen. Det var fullsatt på stolarna som ställts fram.

– Det finns cirka två- trehundra romer i Haninge. Initiativet till denna dag kom från vår enhetschef på biblioteket och så hamnade det hela hos mig. Vi har haft romer med oss i hela processen, bland annat då ÉRG som står för expertisen.

Fred Taikon såg mycket nöjd ut.

– Det känns mycket fint att se att så många har kommit hit till biblioteket.

Han fortsatte med att berätta om både tidningen och föreningen. Han berättade också om romernas vandring från Indien och om alla olika grupper av romer som finns idag. Han guidade publiken genom det som hänt sedan den romska kongres-

sen i London 1971 fram till dagens ökade antiziganism i Europa.

– Frankrike ligger i spetsen när det gäller att fördriva romer. President François Hollande lovade bättring när han kom till

makten, men det har istället blivit mycket sämre.

Fred berättar om ett teatersamarbete med en svensk och en ungersk teatergrupp och om den usla situation som råder för romer i Ungern. Han talar om romer som bor på soptippar och om Thomas Hammarberg som idag är rådgivare åt FN

– Han har alltid lyft fingret åt olika regeringar.

Sedan var det dags för vernissage för

Mia Taikon

Majaana Lehmonen Nilsson och Fred Taikon.

utställningen om Bakro, en satirisk figur skapad av tecknaren Ulf Lundkvist och författaren och journalisten Bengt O Björklund. Fred talade om den balanskonst det handlar om när man driver både med majoritetssamhällets och om romers fördomar. Bengt talade om hur han får sina idéer till det som Bakro säger.

Dagen avslutades med musik framfört av romska musikern Jany Schella, en artist som är bosatt i Brandbergen.

Tisdag den 19 november höll Mia Taikon från É Romani Glinda workshop i Brandbergens bibliotek om våra fördomar i samband med Bakroutställningen. Hur långt får man driva ett skämt innan man kränker en person och en kultur? var ämnet.

Veckorna avslutades lördagen den 30 november i Haninge kulturhus. Peter Olevik Dunder (FP) talade.

– Vi lever inte längre på 1800-talet eller 1900-talet. Vi vet betydligt mer om historien än nationalromantikerna en

Jany Schella.

gång gjorde. Vi ska inte glömma de gamla historieber beskrivningarna, lika lite som vi ska glömma annat som en gång varit. Vi ska granska, vi ska komma ihåg och vi ska lära oss mer. Det är också viktigt att komma ihåg berättelser, danser och sånger för det är en del av vårt kulturarv. Det är hög tid att lära mer om

Jacob Silberstein.

romsk kultur. Inte som nåt avlägset exotiskt utan som en del av dagens och morgondagens Haninge.

Den romska sångaren Jacob Silberstein sjöng traditionella rysk-romska sånger och dagarnas höjdpunkt var dans med den romska dansgruppen Terne Cherhaja under ledning av Zdzislaw Bilicki.

Bakro

En originalserie av Ulf Lundkvist och Bengt O Björklund.

Karsten
Troyke &
Sinti Swing
som öste på.

Nordic Romani Festival

En ny tradition har startats. För andra året i rad har Nordic Romani Festival gått av stapeln. I år var det evenemang på tre olika platser; på Stallet, i Kulturhuset och på Elverket. Initiativtagaren Ralf Novak Rosengren medverkade givetvis själv.

Text: Bengt O Björklund och Fred Taikon **Foto:** Fred Taikon

Festivalen sparkade igång på Stallet på Blasieholmen i Stockholm strax efter lunch. Ralf Novak Rosengren inledde.

– Man har talat mycket om 500-årsjubileet av romer i Sverige, men man glömmer att det var våra förfäder som kom då. Det här bekymrade mig så jag fick idén om att samla alla de vars förfäder kom hit för 500 år sedan.

Den drömmen blev verklighet och en förening, Lattjo Drom. Ett av föreningens syften var att se till att festivalen fortsatte.

– Vi ville att festivalen skulle leva vidare, så vi startade en förening för resandekulturen, berättade Elenor Frankemo.

Man har också gjort en ny hemsida.

– Där finns det mycket intressant. Tanken är att det ska vara en lärarresurs också. Ofta glömmer man de resande när man talar om romer.

Christian Faltin berättade om ett

musikprojekt föreningen har.

– Vi håller på att samla unga romer för att göra en samlingsskiva där vi ska blanda traditionell musik med de ungas egen musik. Det kommer att bli en rolig grej, sade han.

Anita Santesson, producent, filmare och pedagog, berättade lite om sitt engagemang just när det gäller de resande.

– En helt ny värld öppnade sig för mig när jag såg föreställningen ”Resa utan slut” i Jönköping eftersom historieböckerna är helt tomma när det gäller romer och resande och de andra minoriteterna. Ju mer jag lärde mig ju mer förbannad blev jag.

I Lattjo Drom hjälper hon till i de projekt som drivs.

– Jag hjälper bland annat till med alla ansökningar.

Kari Samuel Vigardt och Johanne

Bergqvist från Norge berättade sedan om ett dokumentationsprojekt. I Norge har det skrivits många artiklar om romanifolket som har fått stor mediauppmärksamhet.

– I projektet Romani rakrar avri ingick att intervjua resandefolket om deras uppväxt, utbildning, språk och släkt.

Intervjuerna handlade även om resandefolkets diskrimineringssituation, kultur och om framtiden, sade Johanne.

I projektet intervjuades 14 män och 10 kvinnor. Intervjuerna blev en omfattande dokumentation.

– Där berättas om omfattande tvångsomhändertaganden, arbetsläger och steriliseringar och de olika registreringar som förekommit i Norge.

Registreringen av Fanter (resande) skedde i fyra olika perioder med start 1845 till 1865. Därefter gjordes en ”specialiste” över Fanterfolket. Mellan 1894 och 1895 gjordes en inventering om ”omstreifere”, lösdriverare, vilket gjorde att lösdriverilagen tillkom. 1897 gjordes en förteckning över omstreiferna. Därefter haglade olika personregister från 1905 fram till 1997 med Kripas som var ett omfattande tatarregister.

– I dessa register fanns mapper som handlade om hela familjer med släktträd med bilder. Alla dessa register fyller 65 hyllmeter. Det sas att registren raderats men det skulle visa sig att det fanns kopior på riksarkivet.

Kari och Johan berättade om hur man systematiskt försök att förintä resandefolk och zigenare med samma ideologi som nazityskland under nazistledaren Vidkun Quisling.

– Under den perioden blev registret över judar i Norge klart 1943 därefter började man registrera tattare allt för att veta var de bodde och fanns för att förverkliga den slutliga lösningen på judar och tattare i Norge. Samtidigt ställdes frågan till Sverige hur de skulle göra med sina tattare och zigenare. De hade svarat att det var svårare att identifiera tattarna medan zigenarna var mer synliga. Att registrera resandefolket i Sverige byggde delvis på angiveri från grannar och andra som inte gillade resandefolket av olika anledningar.

Man försökte radera de olika registren men en del fanns kvar vilket låg till grund för den ersättning resandefolket senare skulle få.

Resande folket har funnits i Norge i 500 år och deras språk heter romani eller rotepa. Det har även valt att ta tillbaks ordet tater och vänt det till något positivt.

Purano romani chib är ett projekt som Jimmy Rickard Hartman har startat. Ett projekt som syftat till att revitalisera språket hos de nordiska resande och romers egna unika dialekter.

– Språkprojektet startade i januari 2012 tillsammans med fyra andra personer.

Projektet går delvis ut på att kontakta så många personer som möjligt för att informera om projektet och de personer i sin tur har berättat om sina gamla bortglömda ordskatter, berättar Rickard.

Detta gör att man får en ökad kvalitetssäkring i den kommande digitala ordsamlingen.

Ordsamlingen ska ligga till grund för olika läromedel. Rickard söker även resurspersoner och fler deltagare i projektet. Han

söker även lärare som ska undervisa eleverna i den kommande hemspråksundervisningen.

– Tanken finns att det också ska finnas en digital vägledning, avslutade Rickard.

I panelen som sedan

tog plats på scenen hade Roma Nordic Festival samlat ett stort antal viktiga personer för samtal om skånepolisens register över romer, den kommande vitboken, de fem pilotprojekten och regeringens 20-åriga strategi. Samtalet om skånepolisens register genomsyrade debatten. Moderator var Angela Bergström.

– Jag kan inte förstå att det finns barn med i registret säger Angela till Rikspolischefen Bengt Svensson, vad kan små barn ha gjort som hamnat där.

– Jag är upprörd, men barn kan förekomma i register om barnet utsatts för våld eller på annat sätt blivit illa behandlade av vuxna eller föräldrar, blev svaret.

Ralf Novak Rosengren har sedan barnsben vetat att han är registrerad.

– Jag blev inte förvånad, men jag är mycket besviken och rädd. Romer har alltid varit utsatta, berättar han.

Majlis Nilsson från länsstyrelsen berättade om de fem pilotprojekten som ska utveckla goda exempel under den långsiktiga strategin.

– I tre av de fem städerna är det romerna själva som äger projektet. Reaktionen om registreringen sätter sina spår i form av rädsla och sorgsamhet. Frågan har ställts om detta skadar projektet, och visst gör de det, säger Majlis Nilsson samordnare på länsstyrelsen i Stockholm.

Romerna i Norge reagerade på samma sätt. Kaj Vigart berättar att i Norge gjordes ett liknade register och då var det ett tatarregister, baserat på etnisk grund.

– Detta skadade gruppen som senare blev specialbehandlad. Historien går igen, säger Kaj.

Charlotta Vikman från departementet berättar om den kommande vitboken som

Festivalen sparkar igång på Stallet på Blasieholmen i Stockholm. Ralf Novak Rosengren inleder.

ingår i den 20 åriga strategin för romer som är ett förtroendearbete.

– Strategin går ut på ett romskt deltagande och jag hoppas att folk inte uppfattar strategin som en hjälp utan en positiv möjlighet.

Debatten fortsatte och Rikspolischefen Bengt Svensson lovade högt och tydligt att detta aldrig kommer att ske igen.

De som sedan vandrade till Kulturhuset fick höra Laila Yrvum band, Ralf Novak Rosengren trio, Amengo drom och Miritza. Ville man höra ännu mer var det efterfest på Stallet med Sebastian Krantz och Dimitri Keiski band.

Dag två

Under festivalens andra dag skedde många aktiviteter. I Kungsträdgården visades en utställning om resande som Romanofolket Resande i Östergötland tagit fram. På Kulturhuset visades berättarföreläsningen ”Resandeblood” av Bennie Åkerfeldt med Pelle Jagebys visor

Kari Samuel Vigardt och Johanne Bergqvist berättade om ett dokumentationsprojekt.

Panelen som förde samtal om skånepolisens register över romer; den kommande vitboken, de fem pilotprojekten och regeringens 20-åriga strategi.

och Elenor Frankemo hade sagotstund för de minsta med Lars-Åke Johansson.

När mörkret hade lagt sig över huvudstaden var det dags för en vandring till Dramatens scen i Elverket. Där talade Amoun Sleem om hur det är att leva som fattig dom i Jerusalem. Domerna, precis som romerna har också utvandrat från Indien.

– Vi domer har bott i Jerusalem i 500 år, men det är tre tusen år sedan våra förfäder lämnade Indien, berättar hon.

Domerna har sitt eget språk.

– Men vi har inget skriftspråk.

Amoun berättar att det finns två miljoner domer i Kairo, en och en halv miljon i Syrien och att de är många i Irak och Jordanien.

– Vi är inte så många i Israel, cirka tusen personer. Det var många som flydde under kriget 1968 till Jordanien.

Domerna i Jerusalem verkar ha samma problem som romer i allmänhet, inga id-handlingar, svårt med jobb, dålig skolgång och så vidare.

– Både israeler och palestinier ser ner på oss. Ingen accepterar oss, inte ens araberna trots vi är muslimer.

Amoun driver ett domskt center i Jerusalem.

– Vi stödjer de domska barnen som går i skolan. Vi hjälper dem med läxor och

anant i vårt ”Efter skolan” projekt.

85 procent av domerna i Jerusalem är analfabeter.

– De domska barnen känner sig inte välkomna i skolan. Självt slutade jag efter tre år. Läraren diskriminerade oss, sa att vi var smutsiga.

En dag kom det in tio domska barn till centret. Med sig hade de sina höga betyg.

– Då grät jag.

Detta arbete har lett till att allt fler domska föräldrar låter sina barn få hjälp på centret.

Amoun måste även kämpa mot den domska traditionen.

– Många domska män gillar inte mitt arbete. De försöker sätta käppar i hjulet.

Centret har mycket svårt att få ekonomiska resurser. Det är ett fåtal individer som stödjer det.

2014 kommer hennes bok ut om livet som domsk kvinna i Jerusalem.

– Jag har skrivit både om det som är bra och om det som är dåligt med det domska och det israeliska samhället, berättar hon.

Hon har arbetat i tio år med boken.

Senare på kvällen var det dags för mer musik på Stallet.

Anne Kalmering sjöng en sång på jiddisch om en vräkning. Först berättade hon lite om sången.

Hans Caldaras

sjöng sånger om sorg och glädje samt det goda som har hänt.

De sjöng givetvis också tillsammans. Bland annat den mest kända romska sången Šej šukari.

Det är en härlig känsla att höra en judisk kvinna sjunga på klingande romanés.

Hans och Anne har sjungit och uppträtt på skolor runt om i Sverige då de samtidigt har berättat om romer och judar.

Till slut får de med sig publiken upp på dansgolvet.

Kvällen fortsatte med sintijazz. Det var Karsten Troyke & Sinti Swing som öste på. Detta var en gång det enda romska swingbandet i Östtyskland. De blandade friskt med sinti och judisk tango. Då blev den finska delen av publiken mycket entusiastisk och börja dansa tango.

Santeri ”Manne” Ahlgren är romsk komiker och sångare från Finland. Med sitt Gypsy Band spelade de en Djangoinfluerad jazz och romskt swing. Med i bandet finns den skönsjungande gitarrvirtuosen Jasmine Valentin.

Kvällen avslutades med Christian Faltin och vänner.

Santeri ”Manne” Ahlgren med Gypsy band.

Lawen Mohtadi, Hans Caldaras, Soraya Post, Gunilla Lundgren och Mersion Pejda.

Romska röster

I Svenska PEN:s serie Hotade ord var det den 26 november dags för Romska röster på Kulturhuset. På scenen stod Hans Caldaras, artist och författare, Gunilla Lundgren, författare, Mersion Pejda, ung romsk brobyggare i Linköpings kommun och författare, samt Soraya Post, som arbetar med mänskliga rättigheter och är aktiv i International Roma Women Network och ERTF European Roma and Travellers Forum. Moderator var Lawen Mohtadi, journalist och författare.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Fred Taikon

Lawen inledde med att fråga panelen vilka berättelser som var viktiga när de växte upp. Hans Caldaras svarade först.

– Vi romer har en stark berättartradition och i den växte jag upp redan när jag bodde i tält och husvagn. Min morfar som var uppvuxen i Ryssland var en välkänd sagoberättare. Det är berättelserna som för vår tradition vidare. Det är också berättartraditionen som gör att vi kommer ihåg det som har hänt eftersom vi har varit tvungna att leva utanför de nedtecknade traditionerna.

Soraya instämmer.

– Det var min mamma och andra nära släktingar som berättade. Det var en slags skola och berättelserna lärde oss att vara på vår vakt. Min mamma var en fantastisk sagoberättare. Ofta berättade hon spökhistorier.

Gunilla minns också hur man berättade i släkten.

– Det var min mamma och mina most-rar som berättade om släktens historier. Det var ett sätt att hålla samman och lära känna sin släkts historia.

Mersion tackar sin pappa.

– Jag tackar min pappa för att jag står här idag, för allt han har berättat för mig. Det var mycket som hände under min

uppväxt i Tyskland. Då visste jag inte att jag var rom förrän någon kallade mig zigenare i skolan.

Om detta kan man läsa i hans och Gunilla Lundgrens nya bok Ramiz resa.

Han och Gunilla möttes i Mjölby.

– Jag blev nyfiken säger Gunilla, och frågade om vi skulle skriva en bok tillsammans.

Det tog två år.

Hans menar att romer alltid varit offer för betraktarens ögon.

– Vi har genom historien blivit utsatta för alla som har skildrat oss. Nu när vi själva kan skildra våra liv har det skett en förändring, men fördomarna som spreds om oss i den litteratur som vi inte skrivit lever vidare, även om det idag finns icke-romska författare som skriver om oss utan fördomar.

Han kastar en blick först på Lawen och sedan på Gunilla.

– Det är så viktigt att vi själva kan skriva vår historia. Tidigare fanns det bara Katarina Taikon och senare Hans, men nu kommer det fler och nu lämnar vi inte dessa arenor igen, säger Soraya.

Hon menar också att det finns nästan ingenting om romer i skolböckerna.

– Svenska skolbarn får idag lära sig

mycket mer om spindlar än om romer, säger hon.

Hans ser ett problem med att det idag finns många som ska göra något om romer, men som inte har en susning om vad en rom är.

Soraya menar att alla människor har rätt till sin historia.

– Jag mår dåligt av att hela tiden känna att vår historia sopas under mattan och för att ingen säger något.

Sedan dök, som alltid numera när romer står på scenen, frågan om registret upp. Alla uttryckte sin förfäran. Att det just var polisen som upprättat registret sågs som extra svårt.

Mersion kom till Sverige när han var 15 år. Under hela sin asyltid sade han till sig själv ”Jag ska hjälpa romska barn”:

– När jag sedan fick uppehållstillståndet bestämde jag mig också för att skriva en bok och bli en förebild för dessa barn.

När nyheten om registret kom mobiliserade Mersion romer, politiker och polisen i Linköping till en kraftig manifestation mot registret.

– Det som har hänt efter avslöjandet av registret är att mitt arbete som brobyggare har blivit mycket svårare.

En eminent panel med representanter från pilotkommunerna.

En spridningskonferens

Länsstyrelsen i Stockholm arrangerade i början av december en nationell spridningskonferens om regeringens långsiktiga strategi för romsk inkludering.

Ett par hundra deltagare från hela Sverige träffades för att diskutera hur målet om likvärdiga möjligheter för romer ska nås senast år 2032.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Fred Taikon

– Diskriminering och utanförskap är en realitet för romer i Sverige i dag och situationen behöver förändras, inledde Majlis Nilsson, samordnare på Länsstyrelsen Stockholm.

Michael Jono Stankov, som bland annat arrangerar evenemanget Romer i Centrum, var dagens moderator.

– Nu talar många om regeringens strategi. Alla vet vilken viktig utmaning den är för alla, både för regeringen, myndigheter och romerna själva. Initiativet kommer visserligen uppifrån, men det är romerna själva som gör arbetet. Det är unikt och spännande.

Konferensen officiella öppnande stod integrationsminister Erik Ullenhag för.

– Romsk inkludering är inte en traditionell integrering. Det som har hänt med skånepolisens register har förstört mycket av det arbete vi tillsammans har gjort.

Det positiva, menar han, är dock att många fler har satt sig in i romernas situation.

– En genuin upprördhet uppstod bland majoritetsbefolkningen i Sverige. Många kräver nu en sanningskommission, men en sådan kan inte utkräva ansvar, bara ta reda på vad det är som har hänt. Nu får vi vänta på att alla juridiska instanser gör sitt arbete.

Ministern tog upp behovet av brobyggare på socialtjänsten.

– Där bemöts romer oftast på två sätt, hårt eller lamt.

Han tog också upp situationen för de romska tiggarna i landet.

– Hur hemskt måste de inte ha det som sitter på gatan i december och tigger. Vi är ju alla EU-medborgare med samma rättigheter.

Kjell-Åke Eriksson från Sveriges kommuner och landsting berättade om ett projekt som riktar sig till alla styrande i landets kommuner och landsting.

– Vi har funnit strukturer som kan skapa delaktighet och inflytande på riktigt.

70 kommuner jobbar aktivt med detta.

Wicia Wiszniewski kommer från Romska rådet i Göteborg, ett råd som nu har arbetat i fyra år. Han understryker vikten av att romer anställs på olika myndigheter.

– De behövs med tanke på det låga förtroende romer har för myndigheter.

Efter lax till lunch var det dags att välja workshop.

Att förutsättningarna skiljer sig åt i dem fem pilotkommunerna var ingen nyhet, men nu fick vi i detalj veta hur arbetet gick till. I Luleå till exempel fick man starta arbetet helt från början, medan det i de andra pilotkommunerna

Erik Ullenhag

redan fanns romska satsningar som nu ingår i pilotverksamheten.

Jon Pettersson, resande, är ordförande i Romarådet i Helsingborg. Där verkar satsningen inte ha slagit igenom som det var tänkt.

– I rådet har vi företrädare för sex olika romska grupper och de har mandat att företräda alla romer i Helsingborg. Men vi har svårt att få gehör från flera förvaltningar och vi får inga som helst medel för möten eller förlorad arbetsinkomst. Vi har inga möteslokaler och vi får inte så mycket som penna och papper. Jag har själv jobbat tusen timmar ideellt och det tycker jag är förkastligt. Vi känner oss motarbetade.

Då verkar det gå betydligt bättre för rådet i Göteborg, även om det alltid kan bli bättre.

– Det andra seminariet handlade om det arbete för romsk inkludering som sker i den finska staden Jyväskylä. Arbetet har pågått i tio år och fortsätter. Man använder sig bland annat av positiv särbehandling. Till exempel om det finns en ledig tjänst inom kommunen kan man låta bli att utlysa den och se till att en rom får platsen.

Konferensens andra dag inleddes med ett föredrag av Jan Selling, historikern vid Hugo Valentincen-tret som skrivit boken Svensk Antiziganism. Han talade om alla hemskheter som begåtts mot resande och romer.

– Det rasbiologiska synsättet lever kvar än idag, menar han och nämner de utvisningar som nyligen gjordes av tiggande romer i Göteborg.

Han talade även om John Takman som var en av dem som bröt ner den institutionella antiziganismen.

– Takmans utredning betonade miljö, inte arv som rasbiologerna påstått.

Robert Brisenstam talade sedan om mänskliga rättigheter på romers villkor.

– Att man har skrivit på olika konventioner är inte bindande förrän de har blivit svensk lag. Som det är nu kan svenska myndigheter vraka och välja bland det som uttrycks i till exempel FN:s konven-

Kjell-Åke Eriksson

tion om mänskliga rättigheter.

Detta ställer till problem menar han, eftersom man aldrig kan vara säker på vilka av de rättigheter som finns i olika konventioner ingår i svensk lagstiftning.

– Mänskliga rättigheter gäller inte i Sverige om inte svenska myndigheter tycker att de ska gälla.

Sunita Memetovic tog upp de juridiska aspekterna med den registrering skånepolisn gjort.

– Jag tycker att SIN borde ha varit tydligare. Detta borde nu prövas av JK och HD.

Efter lunch visades en film visades med unga romer och deras drömmar. En

Wicia Wiszniewski

Jan Selling

vill bli dataingenjör, en annan makeupartist. Att bli fotbollsspelare var populärt, andra vill bli målare, lastbilschaufför, skådis, stylist och musiker. En tjej ville bli boxare.

Konferensen avslutades med en paneldebatt där romska och icke-romska företrädare från de olika pilotkommunerna berättade om sitt arbete.

Mujo Halilovic, verksamhetschef på Romskt informations- och kunskapscenter i Malmö.

– Tar man inte hänsyn till den makalösa diskriminering romer utsatts för sedan Andra världskriget kan man inte arbeta med romsk inkludering.

Robert Brisenstam och Sunita Memetovic.

Anmäl diskriminering till DO!

DO arbetar för att diskriminering inte ska förekomma i samhället. Genom att anmäla diskriminering till DO gör du tre bra saker:

1. Du ger dig själv möjlighet att få upprättelse för den kränkning som du utsatts för.
2. Du bidrar till att synliggöra diskrimineringen.
3. Din anmälan kan bidra till att andra inte behöver utsättas för samma sak som du.

Frågor om diskriminering?

Ring till DO på telefonnummer 08-120 20 700.

Rådgivningen har följande öppettider:

- Måndag - tisdag 9.30-11.30 och 13.00-15.00
- Onsdag 13.00-15.00
- Torsdag - fredag 9.30-11.30

Det går också bra att mejla till DO på adressen do@do.se

Mer information hittar du på www.do.se

Romsk film i november

Den romska kulturen har visat sin mångfald och styrka i Stockholm i november. Först ut var E Romani Glindas späckade kulturdagar i samarbete med Sensus i Medborgarhuset. Debatter, föredrag, dans och film i tre dagar.

Därefter kom Roma Festival 2013, ett samarbete mellan RE:Orient och SIRF (Sveriges Internationella Roma Filmfestival). I programmet står att arrangörerna vill skapa ett årligt, återkommande tillfälle där de lyfter fram den romska kulturen – glädje och sorg, musik, dans, film och debatter – för att medvetandegöra, inkludera och fördjupa.

Lördagen den 16 november medverkade Ramona Taikon-Melker och jag med bokbord på Stockholms Stadsmuseum. På förmiddagen läste Mirelle Gyllenbäck romska sagor ut boken *Det var en gång det som inte var*, och på eftermiddagen visades tre filmer; *Mechtar*, *Leur Jeunesse* och *Jag och min morbror*.

Mechtar är en dokumentär från Bulgarien som berättar om den romska traditionen att försörja sig med dansande björnar. Många av de bulgariska björnägarna arbetade tidigare även på jordbrukskollektiv fram till nedgången av den kommunistiska eran 1989. Med demokratiseringen kom arbetslösheten. Filmen romantiserar inte livet som mechtar = björndomptör, det är ett hårt liv både för björnen och domptören. Men nu förbjuds traditionen och björnarna förs till djurparker. Där vankar de omkring bakom galler. De sörjer – liksom deras forna domptörer. Tillsammans hade de, trots svårigheter, ett liv där det fanns både arbetsgemenskap och värme.

Leur Jeunesse är en kortfilm från Frankrike, byggd på verkliga händelser. Tonåringen Gisela och hennes lillebror går till skolan på morgonen, men under dagen blir barnens familjer deporterade och deras läger sönderslaget och rivet.

Den tredje filmen *Jag och min mormor*

är en dokumentär om 19-årige finsk-svensk-romske Tino Kai som vill ta reda på mer om sina romska rötter. Tino bor i Borlänge, han gillar att spela synt och han har haft en häst. Nu är hästen såld och Tino har bara selen kvar. I Stockholm tas han emot av sin farbror Domino Kai som arbetar på Regeringskansliet, vilket imponerar stort på Tino. Därefter får han en verklig guidning in i den romska historien och kulturen av Fred Taikon. Tino får bland annat följa med till Sköndal och Tanto. Från Sköndal, där romer bodde i skjul och vagnar, flytta romerna till Tanto 1945. På Tanto bodde de sedan fram till slutet av 50-talet.

De tre filmerna kompletterar varandra. Tillsammans ger de en bra bild av komplexiteten i romsk historia och kultur.

Gunilla Lundgren

Albin Bibloms foton på romer med dansande björnar. Bilderna togs i samband med dokumentären Mechtar.

FAKTA: *Mechtar* - dokumentär. Längd: 29 min. Språk: bulgariska, textad på svenska.

Regi: Albin Biblom.

Producerad år 2005.

Leur Jeunesse - Kortfilm.

Längd: 13 min. Språk: franska

textad på engelska. Regi:

David Roux. Producerad 2012.

Jag och min mormor - dokumentär (Sverige/Finland)

Längd: 30 min. Språk: svenska.

Regi: utbildningsradion.

Producerad år 2008.

Under ett frukostseminarium diskuterade Cecilia Chatterjee-Martinsen, Wateraid, Thomas Hammarberg, Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter (2006-2012) och Claes Johansson, UNICEF. Moderator var Annika Söder, Dag Hammarskjöldfonden.

Bokmässan i Göteborg II

Under årets bokmessa i Göteborg delade ÉRG monter med Immigrantinstitutet. Som vi skrev i förra numret var det stort fokus på romer i år, till stor del beroende på avlsöjandena om skånepolisens etniska register över romer. Men det hände mycket annat också. Här är fortsättningen på reportaget om Göteborgs Bokmessa 2013.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Fred Taikon

Trots snabb tillväxt minskar inte fattigdomen i samma utsträckning och tre fjärdedelar av världens extremt fattiga lever idag i medelinkomstländer. Hur ska nästa generations utvecklingsmål se ut för att minska klyftor och orättvisor?

Under ett frukostseminarium diskuterade Cecilia Chatterjee-Martinsen, Wateraid, Thomas Hammarberg, Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter (2006-2012) och Claes Johansson, UNICEF. Moderator var Annika Söder, Dag Hammarskjöldfonden.

– En hållbar utveckling är mycket viktigt och måste omfatta en mänsklig utveckling. Mänskliga rättigheter måste gälla för alla, säger Thomas.

Claes menar att vi måste fokusera mer på jämlikhet.

– Rättighetsperspektivet måste omfatta alla och kvinnor måste få mer inflytande. Cecilia talade om FN:s millenniemål.

– Vi har inte kommit så långt i de grundläggande målen, men millenniemå-

len är bra att bygga på.

Thomas menar att allt hör ihop.

– Allt är politik. En ny trend är de växande klyftorna. Vi måste vara beredda på den ideologiska kampen. Det finns ett tydligt motstånd idag och många länder som inte vill ha mänskliga rättigheter. FN är en viktig diskussionsklubb men de måste få stöd från sina medlemsländer, något som dock minskat. Nationalismen ökar och det finns länder som driver hatpropaganda mot sina minoriteter. Den mänskliga rättighetsaspekten måste finnas med i allt som vi gör. Ekonomiska och sociala rättigheter hamnar lätt vid sidan om, men alla mänskliga rättigheter hör ihop och är viktiga för oss alla. Vi måste också vara självkritiska.

En stund senare var det dags för prisutdelning i Immigrantinstitutets och ÉRGs monter. Immigrantinstitutet, Immi, överlämnade ett förtjänstpris – insikt genom handling – till organisationen Tamam.

Motiveringen lyder:

”Sedan fröet till det som idag är Tamam såddes år 2003 har organisationen dagligen gjort skäl för sin slogan ‘Vänskap utan gränser’.

Tamam finns i Lund (där organisationen grundades) i Malmö, i Stockholm, i Uppsala, i Örnsköldsvik och på uppstart här i Göteborg. Dessutom har Tamam vänorganisationer – där det bedrivs utbyten och samarbeten – i Albanien, Mexico och Kirgizistan. Dessutom bedrivs ett projekt i Burundi nu, under Tamam-flagg och projektet social inkubator som uppmunt- rar unga att skapa och driva egna projekt.

Behandlingen av romer – ett europeiskt dilemma, var namnet på ett samtal som fördes på Internationella torgets stora scen med Dezideriu Gergely, Bagir Kwiek och Aaron Israelsson som var moderator.

– När romerna kom till Europa för tusen år sedan kallades de för ”de orörbara”. Det var majoritetsbefolkningen som kallade dem så, tiganer, gypsy och annat. Vi får inte glömma att romer utsattes för Förtintelsen, att de var slavar i flera hundra år. Detta har lett till utanförskap, säger Dezideriu Gergely.

När det ottomanska imperiet tog sig allt längre in i Europa förväxlade många

romerna med turkar, berättar Bagir Kwiek.

– De ansågs vara en del av de ottomanska härarna och mottogs inte alls väl. Man hör ofta folk säga att romerna själva har valt sitt utanförskap, men det är inte alls sant.

Aaron lyfter åter frågan om registret på romer och vänder sig mot Bagir.

– Det som har uppdagats är skrämmande. Vi är en nationell minoritet med samma rättigheter som alla andra. Detta är ett stort steg bakåt, säger Bagir.

Dezideriu påpekar att det finns romska register i andra länder också.

– Men de är olagliga där också. Romer måste kunna få känna sig trygga och säkra på ett lagligt sätt. Den här typen av registrering har stor betydelse för dem det handlar om. Ovanpå det har vi starka antiromska strömningar i många länder idag, även i Sverige. Allt fler politiker har främlingsfientliga budskap medan den ekonomiska klyftan mellan romer och majoritetsbefolkning är enormt stor, säger Dezideriu.

Bagir berättar att redan som barn blev han diskriminerad.

– Säkerhetsvakter har förföljt oss i affärer. En gång när min dotter frågade varför de följde efter oss svarade jag henne att de hade mentala problem.

Dezideriu berättade om de särskolor för romer som finns i olika länder och om de processer ERRC har drivit.

– Vi är inte ett problem, säger Bagir, diskriminering och förföljelse är ett problem.

Dezideriu menar dock att något har blivit bättre.

– Lagstiftningen i många länder har bli-

Immigrantinstitutet, Immi, överlämnade ett förtjänstpris – insikt genom handling – till organisationen Tamam.

vit bättre med bland annat antirasistlagar och fler politiker tar idag avstånd från rasism. Men det finns samtidigt många fler politiker som är öppet rasistiska och andra som inte vågar ta ställning, påpekar han.

Så blir du tolerant – som att lära sig cykla, var ämnet för ett annat samtal på Internationella torgets stora scen.

Ordet tolerans betyder att man accepterar att andras åsikter kan stå i strid med ens egna och att man helt enkelt får tåla det. Alternativet är ett intolerant samhälle. Å andra sidan måste frågan också ställas om man kan eller bör tolerera allt? Åsa Nilsson, professor och författare, och Christer Mattsson, författare och grundare av Toleransprojektet samtalade om tolerans utifrån sina olika perspektiv. Moderator var Björn Linnell, senior advisor på Natur & Kultur.

– Det finns starka fästen där intoleransen övervintrar i generation efter generation. I Kungälv har vi sparat över 200 miljoner med de satsningar som vi har gjort för att bryta detta mönster, sade Christer Mattsson.

flikt med varandra.

– Tolerans kan man lära sig. Handling föregår identitet. Hamnar man i en intolerant miljö blir man intolerant.

Åsa lyfte fram kärleken.

– Tolerans är ett kärleksfullt sätt att möta världen.

Christer menade att toleransen har skiftat genom historien.

– Samhällen har genom historien varit mer eller mindre toleranta. Det har aldrig funnits något paradisiskt tillstånd av fullständig tolerans, sade han.

Kanske för att vi alla har olika identiteter.

– Vi måste ha ett tolerant förhållningssätt till alla dessa olika identiteter. Det är viktigt, menade Åsa.

– Vi måste acceptera att ingen går in i en intolerant miljö bara för att jävlas, utan det är en slags process där miljön spelar en stor roll. Och vi får inte glömma kärleken som spelar den största rollen, särskilt när det gäller barn, underströk Christer.

Även undertecknad var en del av det som som ebjöds under mässan. Jag läste ur min nya bok ”Vi drömde om en cirkus” på avdelningen Rum för poesi.

Bagir Kwiek, Dezideriu Gergely och moderator Aaron Israelsson.

Han berättade om hur situationen i Kungälv såg ut innan projektet startade; det fanns två grupperingar; och om hur ungdomar finner sin identitet i kon-

Romaregistret leder inte till åtal

Förundersökningen mot de två poliser som misstänkts för brott i samband med Skånepolisens olagliga register med romer har lagts ner. Nu förbereder besvikna romer runtom i Sverige en skrivelse i protest mot att inget ansvar kommer att utkrävas.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** ÉRG

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden kom i november fram till att registret på flera sätt var olagligt, men enligt överåklagare Mats Åhlund går det inte att styrka att registret bygger på etnisk grund. Det finns metodfel i polisens hantering, men inget är så allvarligt att någon bör åtalas.

– Många kommer inte att förstå vad jag försöker förmedla, det är många som säkert kommer att känna sig fortsatt kränkta, säger Mats Åhlund till TT.

Han pekar på möjligheten för de berörda att begära skadestånd via Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden.

– Jag måste göra en rättslig bedömning – kan jag tro på objektiv grund att jag får en fällande dom om jag väcker åtal? Det är rätt klart för mig att det kommer jag aldrig att klara.

Han har kommit fram till att det inte går att säga att någon uppsåtliga av straffbar oaktsamhet har gjort det här.

– Det är uppenbart att väldigt många av de som är registrerade inte är misstänkta för brott och då ska det framgå tydligt. Det har inte gjorts och så får det inte gå till. Men att man inte fört in uppgifterna i registret är ett ringa brott och därmed inte brottsligt. Det är fel, men inte brottsligt.

Bland romer är besvikelsen stor. En skrivelse har skickats till regeringen och olika myndigheter där man är skarpt kritisk till det som har framkommit. Det finns fortfarande ett stort antal obesvarade frågor och oklarheter kring uppkomsten, hanteringen av samt funktionen av registret. Polisen i Skåne har visserligen

inte kvar det ursprungliga registret, men man har istället flyttat över de flesta till ett nytt register. Någon möjlighet för granskning av huruvida en gallring skett, eller huruvida de personer som finns i det nya registret är av relevans har inte heller funnits. Romerna har en stark oro för den historiska och systematiska rasismen mot gruppen fortlever inom den svenska stats- och rättsapparaten. De upplever att det nu pågår ett omfattande och systematiskt nedtystande på bekostnad av deras mänskliga rättigheter.

Romerna ifrågasätter SIN:s utredning på flertalet punkter:

– På vilka grunder uttalar sig SIN om att registreringen inte skett på etnisk grund? Och vilket tillvägagångssätt har nämnden använt sig av för att kunna dra dessa slutsatser? Nämnden drar alltså slutsatsen ”att grunden för registreringarna är mer eller mindre välgrundade misstankar om brottslighet och inte etnicitet” i sitt uttalande. Hur kom man fram till det?

– Vilken är den gemensamma nämnaren för alla individer registrerade i databasen?

– Om det inte är etnicitet, hur kommer det sig att flertalet tillhör eller har koppling till den romska minoriteten?

– Varför används ordet kringresande av polisen, då kringresande är en gammal beteckning av romer?

– Vad är grunden till att det förekommer ett stort antal barn och avlidna?

– Varför och hur registret fick sådan omfattning?

– Finns det fler myndigheter som varit involverade i framtagandet eller tagit del av innehållet?

Med dessa frågor kräver romerna en oberoende granskning av registret och dess uppkomst. Man kräver samtidigt att den romska minoriteten ska vara involverad i hela genomförandet av en sådan granskning och i framtagningen av en granskningskommission.

Romerna uppmanar Justitieminister Beatrice Ask att snarast bjuda in romska representanter till ett möte för att ta del av den romska minoritetens missnöje, kritik, rädsla och oro gällande registreringen samt hur romsk delaktighet ska säkerställas i den fortsatta processen.

Några av de aktivister som undertecknat skrivelsen.

FÖRINTELSENS MINNESDAG 2014

– om diskriminering och förföljelse av romer, i historien och i dag

Forum för levande historia kommer att på Förintelsens minnesdag 27 januari 2014 fokusera på romerna under Förintelsen.

Den 27 januari samlas människor över hela världen. Det är den internationella minnesdagen för Förintelsens offer. Minnesdagen lyfter fram engagemanget hos alla som bekämpar intolerans, främlingsfientlighet och rasism.

De kommande åren satsar Forum för levande historia på att sprida kunskap om romerna under Förintelsen. I det arbetet tas även förföljelse och diskriminering av romer i Sverige fram till i dag upp.

På många platser arrangeras minnesceremonier, kulturprogram, föreläsningar m.m.

Lägg in aktiviteter till 27 januari i kalendariet här: www.levandehistoria.se/forintelsensminnesdag

I Luleå, Karlstad, Västerås, Göteborg, Borås, Linköping och Stockholm visas vandringsutställningen "Romerna under Förintelsen".

Kl. 16.00 på Raoul Wallenbergs torg i Stockholm är det en minnesceremoni. Talare är bl.a. demokratiminister Birgitta Ohlsson och Romani Rose, chef för Documentation and Cultural Centre of German Sinti and Roma i Tyskland.

Kl. 18:30 Romernas minneshögtid över Förintelsens offer i S:t Jakobs kyrka. Arrangör: É Romani Glinda. Alla är välkomna till manifestationen och minneshögtiden.

Mer information på www.levandehistoria.se

FORUM
FÖR
LEVANDE
HISTORIA

E-post:
info@levandehistoria.se
Hemsida:
www.levandehistoria.se
Tel:
08-723 87 56

**VI ARBETAR FÖR DEMOKRATI, TOLERANS
OCH ALLA MÄNNISKORS LIKA VÄRDE. MED
LÄRDOMAR FRÅN HISTORIEN, FRÄMST
MED FOKUS PÅ LÄRARE OCH ELEVER.**

Maria Appelblom och Fred Taikon.
Fred var mycket nöjd med att hans namn stod på flaggan.

ÉRG diplomeras av FN-förening

Föreningen È Romani Glinda och Elise Lindqvist har tilldelats Stockholms FN-förenings Diplom för försvar av mänskliga rättigheter år 2013.

Diplomen delades ut på en vegetarisk restaurang på Söder i Stockholm.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Mia Taikon

È Romani Glinda fick i början av december ett diplom för sitt arbete mot diskriminering och för mänskliga rättigheter, för sin idoga kamp för romers rättigheter i samhället och dess mångåriga arbete med dels att informera om romer och romers kulturella och mänskliga rättigheter, dels att entusiasmera och stärka den egna gruppen.

Kvällen inleddes med ett föredrag av Marianne Eriksson (v) som är aktiv i UN Women. Hon berättade om sin kamp mot våld mot kvinnor och prostitution. Hon vill till exempel göra de prostituerades kunder till kriminella i övriga länder.

– Det är bara de som har ett fritt val. Människohandeln idag handlar i över åttio procent om sexhandel sade hon bland annat.

Efter att den vegetariska buffén inmundigats inledde FN-föreningens ordförande, Maria Appelblom, prisutdelningen.

– Vi ska driva frågan att FN borde ha en särskild inriktning på romer, sade hon innan hon presenterade föreningen È

Romani Glinda och Fred Taikon.

Fred Taikon berättade sedan om ÉRG:s engagemang och arbete.

– Det är ärofyllt att få ett erkännande för det arbete föreningen lägger ner. Det känns extra viktigt att få ett pris just från ett FN-organ. Det känns roligt att de har följt vårt arbete genom åren. Vi har ju varit med i processen att ta fram

skuggrapporten till FN och ser fram emot ytterligare samarbete.

Elise Lindqvist, eller Morsan från Malmskillnadsgatan som hon också kallas, är varje natt mellan fredag och lördag på "helvetesgatan" för att stödja de prostituerade med allt från kaffe till kärlek och omtanke. Behoven känner hon väl till, inte minst för att hon själv tillbringade 17 år på gatan. För sitt osjälviska och ofta handfasta stöd till flickorna samt för sitt outtröttliga arbete med att slå larm om den pågående handeln med unga flickor mitt i storstaden fick Elise Lindqvist 2013 års Diplom för försvar av de mänskliga rättigheterna.

Maria Appelblom, Elise Lindqvist och Nora Weintraub.

Vi läser om romer

*I mitten av november var det releasefest på Skolverket. Den nya boken *Vi läser om romer* presenterades under ett mingelparty med mat och romsk musik. Boken är framtagen av Romska ungdomsförbundet med stöd av Skolverket, Rädda barnen och Ungdomsstyrelsen.*

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Fred Taikon

Vi läser om romer är ett unikt läromedel helt framtaget av romska ungdomar. De har genom intervjuer med äldre romer samlat in nitton livshistorier som blandas med fakta om romernas kultur och historia i ett över hundra sidor läromedel för främst årskurs 4 – 9.

– Efter två och ett halvt års arbete är den äntligen klar. Boken innehåller nitton intervjuer med unga och gamla romer från olika länder, alla bosatta i Sverige. De tio ungdomar som har gjort intervjuerna fick först utbildning i intervjuteknik, sade Erland.

När man startade projektet var ambitionen mycket hög. Alla skolbarn i Sverige skulle få ett ex av boken.

– Den ambitionen har vi kvar. Nu har vi börjat med de fem pilotkommunerna. Nästa år fortsätter vi med tio kommuner till.

Till boken hör också fem studielådor som tagits fram, fyllda med romska saker, kläder och smycken, musik, sagor och annat som klasser kan låna och använda kostnadsfritt under en tvåveckorsperiod.

– De hör ihop. I lådan finns något som representerar alla romer, berättar Erland.

”Vi läser om romer” är ett mycket användbart läromedel för pedagoger och lärare som enligt läroplanen ska undervisa om de nationella minoriteterna

av vilken romerna är en sedan år 2000.

Till läromedlet finns även en helt ny interaktiv hemsida www.romernashistoria.se som ger besökarna en omfattande inblick i romernas värld och som kan användas i samband med boken.

Texterna i boken är lättlästa och kommer även som upplästa texter. Läromedlet är gratis och beställs via Romska Ungdomsförbundet.

Även Mats Wennerholm från Skolverket var på plats.

– Jag vill tacka Erland Kaldaras och Romska ungdomsförbundet för arbetet med denna bok. Jag hoppas att vi kan ta fram ännu mer läro-

Gypsy Brothers i ny skepnad.

medel om romer.

Även författaren Gunilla Lundgren sade några ord.

– Det har skrivits mycket om romer, men nu börjar romerna själva skriva sin historia.

Gypsy Brothers spelade.

Erland Kaldaras med den nya boken.

É Romani Glinda bjuder in till minnesstund i S:t Jacobs kyrka Förintelsens minnesdag 27 januari 2014

Förintelsens minnesdag är en internationell minnesdag för Förintelsens offer. Det var den 27 januari 1945 som fångarna i koncentrationslägret Auschwitz-Birkenau befriades. Minnesdagen är till för alla som bekämpar intolerans, främlingsfientlighet, rasism, antisemitism och antizigansim.

Den 27 januari 2014 kommer fokus att ligga på hur Förintelsen drabbade romerna, en historia som förtryckts sedan Andra världskriget och som än idag är okänd för de allra flesta, inte bara i Sverige utan även i andra länder.

É Romani Glinda sätter fokus på romernas historia, hur nazisterna hade valt ut två folk, romerna och judarna, som inte skulle ha någon plats i det stortyska riket. Hur de systematiskt började utrota de bägge grupperna. Man tror idag att det kan ha varit cirka en och en halv miljon romer som mördades, de flesta i sina byar eller i läger.

Medverkande i programmet: Romani Rose, Dokumentations-und Kulturzentrum Deutscher Sinti und Roma, Anders Wejryd, Ärkebiskop, Thomas Hammarberg, före detta Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter, Eskil Franck, Forum för levande historia, Hans Ulfvebrand, Domprost i Stockholms domkyrkoförsamling, Poeten Bengt O Björklund.

Musik med Witt Michaj, Jany Schella, Jacob Silberstein, Anne Kalmering Josephson med Christer Langborn samt den romska kören Amé sam rom.

Minneshögtiden avslutas traditionsenligt med kaffe och dopp.

Utställningen "Den okända Förintelsen" kommer att visas mellan den 20 och 28 januari i S:t Jacobs kyrka.

Tid: 27 januari 2014 kl. 18.30

Plats: S:t Jacobs kyrka vid Kungsträdgården i Stockholm.

För mer informaiton gå in på www.romaniglinda.se eller 08-779 40 31.

Vi reserverar oss för ändringar i programmet.

Svenska kyrkan
STOCKHOLMS
DOMKYRKOFÖRSAMLING

Gamla bilder berättar

Kära läsare av gamla bilder berättar.

Vi har fått några bilder från kommunen i Östersund som vi gärna visar.

Jag har för mig att vi har visat en av bilderna tidigare, men den tål att ses om. Kan det tänkas att man har fått fel på bilen och alla ser intresserat på, ska den starta eller inte? Människorna på bilden är göteborgare, de flesta i alla fall. Bilden är tagen på 50-talet. Bilen är väl från 30-talet?

Förr när man var ute och reste var det flera familjer som reste tillsammans. En del bodde i tält, andra huserade i vagn.

Här ser vi Rosita sittandes i en av de större husvagnarna med en liten kille i knät. Men vem kan det vara?

Den andra bilden är från en miljö i tältet. Se spisen och värmekällan, gjort av ett gammalt oljefat, inte så tungt och lätt att ta med sig på färd. Här kan man väl säga att det var ett spartanskt boende. En flaska Kronbrännvin på bordet, en rakspegel hängande på en stolpe, inget golv i tältet, men vem behövde det på sommaren.

Gott nytt år önskar vi på redaktionen!

Inför nästa år behöver vi som vanlig mer gamla bilder från er läsare.

MIAS MATSIDOR

Grönsaksgratäng med mozzarella

Kära vänner. Så här efter julhelgens stora julbord så brukar vi alla vara lite trötta på kött, därför vill jag idag bjuda på en vegetarisk rätt som brukar vara mycket uppskattad av mina middagsgäster.

Det här behöver du för 8 personer:

- 2 aubergine
 - 2 stora zucchini
 - 6 tomater
 - 6 msk olivolja
 - 3 mozzarellaostar
 - 30 gram smör
 - 4 msk vetemjöl
 - 5 dl mjölk
 - 2 dl riven parmesanost
- Salt, vitpeppar, muskot och chiliflakes efter smak

Så här gör du gratängen:

Skölj och skär grönsakerna i ca 1 cm tjocka skivor. Skär mozzarellan i tärningar. Stek auberginen i olivoljan så att den får lite färg och blir mjuk. Lägg auberginen på ett fat med lite hushållspapper under så att överflödiga olja rinner av. Varva grönsakerna i en ugnsfast form så att de bildar ett vackert mönster. Krydda med salt, peppar och chili efter smak. Strö över mozzarellan.

Så här gör du såsen:

Smält smöret i en tjockbottnad kastrull, rör ut mjölet i det smälta smöret. Tillsätt mjölken lite i taget under kraftig vispning. Låt koka upp, häll i parmesanosten och krydda med salt, peppar och muskot efter smak. Häll den varma såsen över gratängen och sätt in den i en 250 graders varm ugn. Låt gratängen gräddas i ca 20 minuter.

Smaklig Måltid!

Zelenimatócko graténgo ko mozzarella

*Te aven baxtalé romále, akaná so nakhlá o krečúno
thaj savořé xalám pharé xabenáta. Manáj sa gadjá
drágo le masá kaj xásas, anda godjá kamáv de laš-
aráv jekh zelenimatóske xaben kaj si but drágo
maškár muřé manúš.*

Gadó trubúl 8 ženénge:

2	aubergine
2 baré	zucchini
6	peredéci
6 bare řojá	oliviásko vulój
3 čiralá	mozzarella
30 gramuri	čil
4 bare řojá	ařó
5 decelitri	thud
2 decelitri	řangló parmesan čirál

Lon thaj pipéri, muskót, xordo chili sar kamen tumé.

Gadjá lašarés o graténgo:

Xalav thaj šin zelenimáta ánde 1 centimetrothulé
filií. Šin e mozzarella ánde cigné kotorá. Pek le
aubergini ándo oliviásko vulój te lel ciřa fárba thaj te
kovlól. Tho le aubergini pe jekh tiári, tho jekh hirtía
maj anglál pe tiári te pičál o vulój telé. Tho le
zelenimáta te díčol šukár ande jekh bovesko čaró.
Maj tho lon thaj pipéri thaj chili sóde tu kamés. Šor
opral e mozzarella.

Gadea čiravés o sóso:

Bilár o čil ande jekh thuló fundóske tigája, hamisár o
ařó ando bilárdo čil. Maj šor andré o thud pe lokés
thaj hamisár mištó. Muk te čiról, šor andré o par-
mesáno, lon thaj pipéri thaj muskóto sóde tut kamés
Šor o tató sóso oprál pa o gratengo thaj tho sa ándo
bov pe 250 gradúrja.
Muk te pečól o gratengó ánde 20 minúci.

Xan pe sastimáste!

POSTTIDNING B

É Romani Glinda
Egnahemsvägen 58
se-141 37 Huddinge
Sweden

Diskrimineringsombudsmannen (DO) är en statlig myndighet som arbetar mot diskriminering och för allas lika rättigheter och möjligheter.

**diskriminerings
ombudsmannen**

Utsätts dina barn för diskriminering i skolan?

Får dina barn tillgång till den undervisning de har rätt till i skolan? Blir de mobbade eller trakasserade? Det finns en lag som förbjuder diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever.

Om dina barn blir trakasserade eller utsätts för diskriminering är det skolans ansvar att se till att det upphör. Om skolan inte tar sitt ansvar kan du anmäla det till DO.

Frågor om diskriminering?

Ring till DO på telefonnummer 08-120 20 700.
Rådgivningen har följande öppettider:

- Måndag - tisdag 9.30-11.30 och 13.00-15.00
- Onsdag 13.00-15.00
- Torsdag - fredag 9.30-11.30

Det går också bra att mejla till DO på adressen do@do.se
Mer information hittar du på www.do.se